

PYHÄJOKITALON TAAJAMAKUVALLINEN ARVIOINTI

Taajamakuvallisen arvioinnin tarkoituksena on avata lyhyesti rakennuksen arkkitehtisuunnittelun lähtökohtia ja reunaehdot yleisellä tasolla sekä arvioida näistä lähtökohdista Pyhäjokitalon arkkitehtuurin haasteita ja mahdollisuuksia alueen taajamakuvaan ja suurmaisemassa. Arvioinnin laatimisesta ovat vastanneet arkkitehti SAFA Saara Melama, maisema-arkkitehti Kaisa Rantee, FM Minna Lehtonen ja arkkitehti SAFA Mikko Siitonen Ramboll Finland Oy:stä.

Yhdyskuntarakenne

Pyhäjokitalo sijoittuu olemassa olevassa yhdyskuntarakenteessa keskeiselle paikalle kunnan keskustaa-alueella Pohjankylän alueella. Suunniteltu rakentaminen sijoittuu yleiskaavan keskustatoimintojen (C) alueelle, ja se vahvistaa toteutuessaan Vanhatien ympäristössä sijaitsevaa kunnantalon, torin, kirjaston ja kauppojen muodostaman kunnan palvelukeskuksen asemaa niin toiminnallisesti kuin taajamakuvallisesti. Lähistöllä on samanaikaisesti vireillä myös muita asemakaava- ja rakennushankkeita, jotka tukevat tätä kehitystä. Pyhäjoen ranta-alue on tarkoitus säilyttää edelleen osana yleistä virkistysyhteysverkkoa.

Suurmaisema ja taajamakuva

Pyhäjoensuu on maakunnallisesti arvokasta maisema-alueita, jonka yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on huomioitava alueen ominaispiirteet ja maisema- ja kulttuuriarvot. Alueen maisemakuva on suhteellisen tasaista, mutta jokiympäristö koskineen näyttäytyy miljöössä maisemallisesti vahvana elementtinä. Arvokkaan jokimaiseman ohella tärkeä Pohjankylän taajamakuva määrittävä tekijä on Pohjanmaan rantatiehen kuuluva Vanhatien raitti, joka on valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä (RKY 2009), ja jonka varrelle Pyhäjokitalo tulee sijoittumaan. Muutoin Pohjankylän alueen taajamakuvalle on ominaista pienimittakaavainen maaseutumainen eri aikakausina rakentunut rakennuskanta, jonka joukossa muutamat liike- ja palvelurakennukset erottuvat hieman ympäristöään kookkaampina lähinnä juuri Vanhatien ympäristössä, jonka varrelle myös tori sijoittuu.

Pyhäjokitalo tulee hallitsemaan taajamakuvaan erityisesti torin ympäristössä, jokimaisemassa Vanhatien sillalla sekä Pohjoishaaran ranta-alueilla keskustassa, minkä lisäksi se tulee näkymään myös valtatie 8 sillalta. Etelänsuunta saavuttaessa rakennus muodostaa tärkeän näkymäakselin päätteen Vanhatien raittimiljöön risteyskohdassa. Pyhäjokitalon sijoittuminen joen varteen mahdollistaa myös rantavyöhykkeen kehittämisen uudella tavalla sekä virkistyskäytön että taajamakuvaan kannalta – vastaavia julkisia oleskeluun tarkoitettuja puistomaisia viheralueita ei alueella nykyisellään juuri ole. Nykytilaan nähden Pyhäjokitalon voidaankin arvioida toteutuessaan muuttavan Pohjankylän taajamakuvaan selvästi maamerkkimäisellä olemuksellaan, samalla kun se muodostaa sekä visuaalisen että toiminnallisen parin Hanhikiven ydinvoimalaitoksen kanssa alueen suurmaisemassa.

Pyhäjokitalon arkkitehtuurin lähtökohdat

Pyhäjokitalo muodostaa toimintoiltaan kokonaan uudenlaisen rakennuskokonaisuuden Pyhäjoelle, mistä syystä se samalla haastaa myös paikalliset rakentamisen perinteet aikaisemman tai valmiin esikuvan puuttuessa. Rakennuskokonaisuuden arkkitehtonisen ilmeen muovautumisen lähtökohtina voidaan pitää rakennukseen sijoittuvien toimintojen tilavarauksia ja toiminnallisia vaatimuksia/rajoitteita (ns. tilaohjelma), tontista johtuvia reunaehdotuksia sekä lähiympäristön ja taajamakuvaan nykytilaa sekä tulevaisuuden tavoitteita. Paikallisissa olosuhteissa ja lähiympäristössä keskeisimpiä huomioitavia seikkoja ovatkin tontin koko, muoto, maaperä- ja tulvaolosuhteet, Pohjankylän yhdyskuntarakenne, Vanhatien ja jokirannan miljööt ja maisemalliset arvot sekä Pyhäjoen kunnan tulevaisuuden näkymät ja niihin liittyvä tahtotila.

Pyhäjokitalon tilaohjelmasta aiheutuvat lähtökohdat ovat myös moninaiset, koska rakennukseen on suunniteltu hyvin monenlaisia toimintoja: ravintola, kirjasto, virkistysuimala, kuntosali, monitoimitila/auditorio, asuintorni, Visitor Centerin toimisto-, tiedekeskus-, näyttely-, monitoimi/ryhmätyö-, kokous- ja edustustiloja sekä näköalatasanne. Suunnitelluista toiminnoista selvästi laajempia ja pinta-alallisesti suhteellisen yhtenäisiä tilavarauksia vaatinevat ainakin virkistysuimala ja monitoimitila/auditorio. Myös muut toiminnot saattavat tavoitteista riippuen edellyttää toiminnallisesti suurehkoja yhtenäisiä tiloja (esim. kirjasto), mutta näiden tilojen suunnittelussa lienee tarvittaessa myös yhteensovittamisen varaa muiden reunaehtojen kanssa. Rakennuksen tilalliseen kokonaisuuteen vaikuttavat myös eri tilojen ja toimintojen välille tarvittavat yhteydet (tekniset järjestelmät tai esim. kulkuyhteydet). Edellä mainituista syistä johtuen Pyhäjokitalon voidaankin arvioida muodostavan varsin monipuolisen tilallisen ja toiminnallisen kokonaisuuden, jonka onnistunut toteutus edellyttää sekä toimintojen keskinäisten yhteyksien ymmärtämistä suunnitteluratkaisuissa että Pohjankylän taajamakuva ja taajamarakennetta sekä niitä koskevia tulevaisuuden suunnitelmia ja tavoitteita kunnioittavaa näkemyksellistä otetta.

Pyhäjokitalon arkkitehtuurin tavoitteet

Pyhäjokitalon toiminnallisia seikkoja voidaan perustella tilaohjelman vaatimuksilla ja reunaehdoilla, ja nämä tekijät määrittävät osaltaan myös rakennuksen kokoa ja muotoa. Puhtaasti visuaalisiin arkkitehtuurikysymyksiin liittyviä valintoja ja vaihtoehtoja on huomattavasti vaikeampi mitata tai asettaa paremmuusjärjestykseen, koska niihin liittyy aina myös henkilökohtaisia esteettisiä mieltymyksiä ja arvovalintoja. Lähtökohtana näitä asioita koskevassa tavoitteiden asettelu -keskustelussa kunnassa tulisikin saavuttaa yhteinen ymmärrys siitä, että Pyhäjokitalon poikkeuksellisen ja ainutkertaisen luonteen takia valmiita paikallisia esimerkkejä vertailun tai toteutuksen pohjaksi ei ole. Tästä syystä paikallisuuden ilmentäminen rakennuksen arkkitehtuurissa vaatii suurta luovuutta, minkä voi nähdä sekä haasteena että mahdollisuutena.

Rakennuksen verraten suuri koko asettaa käytännössä sen arkkitehtuurille yhden tärkeä lähtökohdan, mutta arkkitehtonisten yksityiskohtien ja mittasuhteiden suunnittelussa ja tulkinnessa sekä materiaalivalinnoissa mahdollisuuksia on tarjolla runsaammin. Julkisiin rakennuksiin sopivia materiaaleja ovat hyvin kulutusta kestävä ja kohtuullisilla huoltotoimenpiteillä ominaisuutensa säilyttävät laadukkaat materiaalit, jotka ilmentävät samalla rakennuksen arvoa ja julkista käyttötarkoitusta. Julkisivumateriaalien valinnassa on siten myös mahdollista poiketa ympäröivän rakennuskannan materiaalimaailmasta, kunhan kokonaisuus suunnitellaan paikalliset olosuhteet huomioon ottaen ja lähiympäristön luonnetta kunnioittaen. Myös sijainti yhdyskuntarakenteen keskeisellä ja näkyvällä paikalla jokirannassa korostaa Pyhäjokitalon arkkitehtuurin laadun tärkeyttä osaltaan, koska se muodostaa merkittävän tekijän Pyhäjoen kunnan julkisivusta niin Pohjankylän arkiympäristössä kuin kauttakulkijoiden mielissäkin. Näin ollen rakennuksen julkisivuihin, aukotukseen ja arkkitehtuuriin tulee kiinnittää erityistä huomiota torin, kuntakeskuksen (Vanhatien ympäristö) sekä toisaalta valtatie suunnista katsottuna.

Arkkitehtitoimisto Lukkaraisen Viitesuunnitelmavaihtoehdot A ja B

Arkkitehtitoimisto Lukkaraisen laatiman Pyhäjokitalon suunnitelman voidaan arvioida olevan toimintojen sijoittelun ja tilavarausten näkökulmasta tarkoituksenmukainen. Suuria yhtenäisiä tilavarauksia vaativat toiminnot kuten virkistysuimala ja monitoimisali/auditorio sijaitsevat katutasossa, jolloin ne ovat sekä helposti saavutettavissa että jättävät enemmän vapauksia rakennuksen ylempien osien suunnitteluun. Toimintojen saavutettavuuden perustella myös kirjaston ja ravintolan osoittamisen katutasoon voidaan arvioida olevan perusteltua, ja kuntosali sijoittuu luontevasti virkistysuimalan yhteyteen. Kaikkien em. toimintojen sijoittelua katutasoon puoltaa myös niiden julkinen luonne, koska ne on tarkoitettu yleisesti kuntalaisten käyttöön. Visitor Centerin tilojen sijoittaminen pääosin rakennuksen toiseen kerrokseen on perusteltua paitsi niiden yksityisemmän luonteen vuoksi niin myös suppeamman käyttäjäjoukon takia. Visitor Centerin edustustiloille ja näköalatasanteelle koko rakennuksen yli kerros on puolestaan luonteva valinta näköalojen sekä Pyhäjoen oloissa ainutkertaisen sijainnin takia (korkealla).

Asuintornin sijoittumisen tontinkäyttösuunnitelmassa voidaankin arvioida olevan merkittävin sekä toiminnallinen että arkkitehtoninen eroavaisuus viitesuunnitelmavaihtoehtojen välillä. Torniosa

muodostaa sinänsä jo lähiympäristönsä mittakaavasta selvästi poikkeavan ja suurmaisemassakin erottuvan maamerkin, jonka sijoittumista suhteessa ympäröivään yhdyskuntarakenteeseen ja Vanhatien raittimiljööön arvoihin voidaan arvioida eri näkökulmista. Lisäksi torniosan sijaintiin liittyy tulevien asukkaiden näkökulmasta joitakin toiminnallisia eroja, kuten liikennemeluolosuhteet, etäisyys autopaikkoihin sekä jalankulkuyhteyksiin. Viitesuunnitelmavaihtoehtojen A ja B eroavaisuuksia on arvioitu yksityiskohtaisemmin liitteissä 1 ja 2. Jatkosuunnittelussa tulee kiinnittää myös tarkempaa huomiota alueen hallinnollisiin rajoihin, sillä nyt esitetyt viitesuunnitelmavaihtoehdot ulottuvat osittain Vanhatien tealueen puolelle.

Pyhäjokitalo osana kuntalaisten tarinaa

Pyhäjokitalon voidaan toteutuessaan nähdä alleviivaavan kunnan keskustaajamassa erityisesti sitä käynnissä olevaa kehityskulkua, joka piirtyy näkyviin toteutuvien hankkeiden myötä tontti kerrallaan. Pyhäjokitalon hankkeen voidaankin ajatella olevan eräänlainen maamerkki kunnan historiassa – näkökulman voidaan nähdä osaltaan perustelevan myös rakennuksen maamerkkimäistä luonnetta. Hankkeen merkitys kunnalle ja siinä mukana oleville yhteistyökumppaneille on suuri elinkeinoelämän ja matkailun näkökulmasta. Mutta merkitys on suuri myös kuntalaisille - toteutuessaan Pyhäjokitalo tulee tarjoamaan monenlaisia mahdollisuuksia virkistäytymiseen, yhdessäoloon, arkeen ja juhlaan vahvistaen samalla toivottavasti myönteistä käsitystä oman kotiseudun tulevaisuudesta. Siksi onkin tärkeää varmistaa, että myös kuntalaiset voivat kokea Pyhäjokitalon hankkeen omakseen, ja että heillä on mahdollisuus olla mukana luomassa sen tarinaa alusta asti.

Ehdotamme, että viimeistään kaavaluonnoksen nähtävilläolon yhteydessä kuntalaisille tarjottaisiin mahdollisuus ottaa hanke omakseen järjestämällä esim. keskustelutilaisuus sekä siihen liittyviä työpajoja, joissa kuntalaiset voisivat esittää omia toiveitaan ja ideoitaan Pyhäjokitalon suunnittelua koskien.